

boeken

polderen
Beloftes nakomen

Maken politici waar wat zij in verkiezingstijd beloven? Over die vraag schreef wetenschapper Wimar Bolhuis een proefschrift dat nu in een populaire versie is verschenen. Bolhuis bewijst wat we altijd al vermoedden: in regeerakkoorden maken politici andere afspraken dan zij vol vuur beloofden in hun verkiezingsprogramma's. Afspraken die in de regel voordeliger uitpakken voor het bedrijfsleven en nadeliger voor gewone burgers, met name de middeninkomens. Bij koopkrachtkeuzes in regeerakkoorden is de politieke kleur niet te herleiden, en: 'de Nederlandse formatietafel kiest in de regel voor herverdeling van rijk naar arm'. Bolhuis toont desondanks aan dat de meerderheid van de verkiezingsbeloftes in de periode 1986-2017 wel is waargemaakt. Voor zwartkijkers is het even slikken, maar 'Nederlandse politici zijn over het algemeen betrouwbaar'. In een polderland als het onze hebben momenteel maar

liefst vier regeringspartijen afspraken met elkaar gemaakt. En als na de Statenverkiezingen van 20 maart aanstaande het kabinet zijn meerderheid in de Eerste Kamer verliest, kan het zomaar zijn dat er tussen vijf of zes partijen afspraken gemaakt (moeten) worden. Dat zou weer tot nieuwe poldercompromissen kunnen leiden.

Martin Maassen

Elke formatie faalt, Wimar Bolhuis, uitgeverij Brooklyn, € 9,90

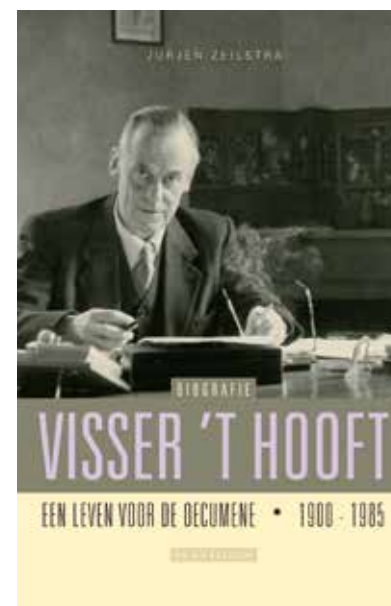
oecumene
Biografie Visser 't Hooft

Ooit was Wim Visser 't Hooft een bekende Nederlander, met name buiten Nederland. Decennialang – van 1948 tot en met 1966 – zwaaide hij de scepter over de Wereldraad van Kerken. Met name in de jaren 50 en 60, op de golven van het direct naoorlogse idealisme, was de Wereldraad een op moreel en ook politiek gebied gezaghebbende NGO. De biografie van Visser 't Hooft laat zich vooral lezen als een geschiedenis van de institutionele oecumene op wereldniveau, belichaamd in de Wereldraad van Kerken. Toen Visser 't Hooft met pensioen ging was de werfkracht van het oecumenisch ideaal al aan het afnemen. Het ethisch-inhoudelijke referentiekader van Visser 't Hooft en zijn generatie dat dateerde uit het interbellum, verloor al snel aan betekenis. Vandaag de dag is dat in versterkte mate het geval, met name in de westerse wereld.

Zeilstra is op zijn best als hij de rol van Visser 't Hooft als behendig politicus beschrijft. Het hoogtepunt in de loopbaan van Visser 't Hooft was de aansluiting van de Russisch-

Orthodoxe Kerk bij de Wereldraad in 1961, middenin de Koude Oorlog. Dat vergde de nodige manoeuvreerkunst van Visser 't Hooft. Wat hem echter niet lukte, was de Rooms-Katholieke Kerk ook zover te krijgen. Hieraan besteedt Zeilstra wel erg veel aandacht.

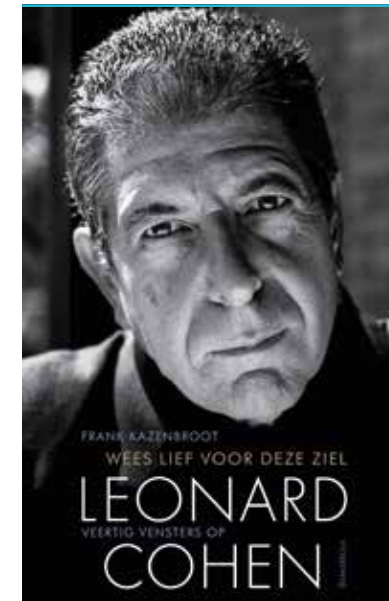
Wat in de biografie onderbelicht blijft, is de persoon van Wim Visser 't Hooft. Duidelijk is dat hij idealisme paarde aan een sterke geldingsdrang en een scherp oog voor het praktisch mogelijke. Ik had echter graag meer willen weten over zijn overgang van een nogal onkerkelijk cultuur-vrijzinnig geloof naar een meer belijdende variant van het protestantisme. Kon Visser 't Hooft gerekend worden tot de invloedrijke groep van rechtsmoderne theologen die als typische doorbraak-idealisten binnen de PvdA zo'n grote rol speelden? De biografie is daar niet duidelijk over. De lezer krijgt wel de indruk dat 't Hooft bepaald geen socialist was. Hij was wél een verklaard antinazi en goed bevriend met Bonhoeffer. Toch blijft de indruk hangen dat 't Hooft in het begin minder negatief was over het nationaalsocialisme en zeker geen

overtuigd democraat was. Jammer dat Zeilstra hier niet dieper op in is gegaan.

Meine Henk Klijnsma

Visser 't Hooft 1900-1985. Een leven voor de oecumene. Jurjen Zeilstra, uitgeverij Skandalon, € 39,50

zielstaal
Leonard Cohen

Het leven van Leonard Cohen, de Canadese dichter, liedschrijver en artiest, ging niet altijd over rozen. Hij kampte met depressies en verloor zich soms in hartstochtelijke relaties. 'Een vreemdeling op aarde, rondtrekkend op zoek naar liefde en rust, een onrustige geest. Niet weten waar naartoe te gaan.' Zijn enige houvast leek zijn opschrijfboekje – kon overal en zinnen opschreef die in zijn ziel naar boven kwamen. Cohen onderzocht 'wat er leefde in zijn eigen ziel' en deelde dat in poëtische teksten met zijn lezers en toehoorders. Beelden uit de christelijke traditie combineerde hij met seculiere taal. Cohen schreef en zong over

eenzaamheid, genade, het Hogere, rechtvaardigheid en zeker ook over liefde en seks.

Frank Kazenbroot, jarenlang kloosterling en tegenwoordig geestelijk verzorger in een gevangenis, werd al op zijn vijftiende gegrepen door de teksten en liederen van Cohen. Cohen werd zijn grote passie. Toen Berne Media hem vroeg een boek over zijn idool te schrijven, hoefde hij niet lang na te denken. Kazenbroot heeft veertig 'vensters' – korte hoofdstukken – geschreven over het leven en werk van Cohen. Het zijn vensters die hij vanuit zijn eigen 'geestelijke woning' opent. Het boek is dus geen biografie, hoewel er biografische gegevens in vermeld worden. Het is ook geen theologische uiteenzetting, hoewel de relatie tussen God en mens regelmatig ter sprake komt. Bovenal gaat *Wees lief voor deze ziel* over Kazenbroots levenslange passie voor Leonard Cohen. De bevologenheid waarmee hij schrijft spat van de pagina's af en dat maakt dit boek heerlijk om te lezen.

Jehannes Regnerus

Wees lief voor deze ziel. Veertig vensters op Leonard Cohen, Frank Kazenbroot, uitgeverij Berne Media, € 16,90

documentaire

ballet
Sergei Polunin

Dancer is een prachtige documentaire over de Oekraïense danser Sergei Polunin, één van de grootste balletdansers van deze tijd. Het talent van Polunin en de schoonheid van zijn dans zijn adembenemend. Tegelijkertijd laat de documentaire de schaduw van de eenzaamheid zien die dit talent over Polunin's leven werpt, en dat van zijn familie. De offers die zijn

familie heeft gebracht en de druk die dat met zich meebrengt voor Polunin zelf, roepen vragen op. In hoeverre ben je als ouder bereid je leven te geven voor het talent van je kind? En wat doet dit met het kind? Wanneer worden de offers die mensen maken destructief? Wanneer ontheiligen ze een mensenleven? Hoe vrij ben je nog als anderen alles voor je gegeven hebben? De offers van de ander maken je tot pronkstuk op een altaar, klaar om geofferd te worden. Je bent immers niet meer van jezelf. De documentaire volgt Polunin in zijn zoektocht om zichzelf te bevrijden. Bevrijden van de kracht van alle offers. En dat kan alleen door het ultieme offer: hij offert zijn talent om vervolgens zijn eigen pad in te slaan, los van zijn ouders. De vraag die bij mij blijft hangen is: hoever zou hij het geschopt hebben zonder al die offers? Wat maakt een mens nu echt gelukkig? *Dancer* ontroert en nodigt uit om na te denken.

Annegreet van der Wijk

Dancer (2016), regie Steven Cantor, productie o.a. BBC

De zonnnetjes bij de besproken items geven de waardering van de recensent weer. Die kan uiteenlopen van één zonnnetje (niet best), tot vijf zonnnetjes (uitstekend).